

визначити тематику зустрічей просвітницького тренінгу для педагогів та старшокласників.

Література

1. Бернацька О. Б. Взаємоповага як комунікативний аспект сімейних цінностей у вихованні старшокласників інтернатних закладів / Ольга Бернацька // Нові технології навчання : наук.-метод. збірник. – К., 2013 р. – Вип. 77. – С. 71–75.
2. Дмитриева М. А. Формирование ценностного отношения к семье у старших школьников / Марина Александровна Дмитриева. Ростов н/Д, 1999. – 203 с.
3. Сунгатуллина Г. А. Формирование ценностных ориентаций молодежи на нравственный семейный образ жизни и здоровье (Опыт социального эксперимента) / Гюзель Анваровна Сунгатуллина. – Москва, 2004. – 271 с.
4. Хубиев Б. Б. Семья как социально-ценностная общность форм бытия человека : дисс. ... д-ра философ. наук : 09.00.11 / Хубиев Башир Билялович ; [Место защиты: Пятигорский государственный технологический университет]. – Пятигорск, 2009. – 313 с.

*А. Е. Бойко,
м. Київ*

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИХОВАНЦІВ У ГУРТКАХ ГУМАНІТАРНОГО НАПРЯМУ ПОЗАШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

У статті розкрито методика формування комунікативної компетентності вихованців позашкільних навчальних закладів у гуртках гуманітарного напрямку. Зважаючи на складну структуру процесу комунікації, виділено комплекс методів, за допомогою яких здійснюється ефективний вплив з метою формування комунікативної компетентності особистості.

***Ключові слова:** компетентність, спілкування, комунікативна компетентність, позашкільні навчальні заклади, методи виховання.*

Проблема налагодження адекватних міжособистісних стосунків та активної конструктивної взаємодії між дітьми в сучасних умовах є надзвичайно актуальною. Зокрема це зумовлено суттєвою завантаженістю учнів у школі, батьків на роботі, а звідси недоліками родинного виховання. Стрімке поширення залежності підростаючого покоління від комп'ютерних технологій також призводить до негативних наслідків, зокрема у комунікативній сфері, де міжособистісне спілкування часто замінюється безособистісним (наприклад, через соціальні мережі, чати, блоги).

Визначальну роль у забезпеченні становлення творчої особистості, здатної брати участь у комунікації всіх сфер суспільного життя, відіграють сучасні позашкільні навчальні заклади, в яких особливий акцент робиться на формуванні комунікативної компетентності учнів.

Теоретичні дослідження проблеми формування комунікативної компетентності особистості свідчать, що це питання перебуває у полі зору вчених різних галузей. З психолого-педагогічної позиції її вивчали такі дослідники як Г. Андрєєва, І. Бех, Ю. Ємельянов, Ю. Жуков, І. Мачуська, Л. Петровська. Окремі аспекти формування особистості на засадах компетентнісного підходу в позашкільних закладах розкрито в роботах О. Биковської, В. Вербицького,

А. Корнієнко, О. Литовченко, В. Мачуського, Г. Пустовіта та інших. У дослідженнях В. Бехтерева, А. Лазурського, В. Виготського, В. М'ясищева, Б. Ломова, А. Леонтьєва комунікативна компетентність розглядається у тісному зв'язку з вивченням природи самого процесу спілкування.

Теоретичний аналіз наукових робіт дає змогу зробити висновок, що нині немає однозначної відповіді на цей запит, проте більшість науковців відзначає єдиний напрям для подальших науково-практичних розробок – інноваційні виховні технології та методи [4, с. 419].

Мета статті полягає в розкритті методики формування комунікативної компетентності вихованців в умовах позашкільних навчальних закладів.

Комунікативна компетентність вихованців позашкільних навчальних закладів у гуртках гуманітарного напрямку формувалася за навчальною програмою “Мистецтво спілкування”, в якій закладена цілісна методична система навчання дітей умінням встановлювати та підтримувати контакт за допомогою вербальних і невербальних засобів спілкування, уникати бар'єрів у спілкуванні, диференціювати і вирішувати конфліктні ситуації, знімати емоційну напругу за конфліктного спілкування, а також набуття учнями практичного досвіду безконфліктного спілкування, саморегуляції та емпатійного сприйняття співрозмовника, успішного публічного виступу тощо.

Розроблена нами навчальна програма “Мистецтво спілкування” дає вихованцям позашкільних навчальних закладів змогу оволодіти знаннями про основні складові процесу комунікації, сприяє підвищенню самооцінки дитини, розвитку її соціальної адаптації, що є необхідним в сучасних умовах. Зазначена програма забезпечує формування комунікативної компетентності в ситуаціях соціальної взаємодії, оволодіння навичками встановлення контакту з людьми, які мають різні соціально-психологічні характеристики, відпрацювання технік регулювання емоційної напруги, оволодіння навичками активного слухання, прийомів перефразування, інтерпретації, формулювання відкритих запитань, уточнення й спонукання до розгорнутої відповіді. Метою навчальної програми для вихованців від 6 до 17 років є формування комунікативної компетентності особистості у позашкільних навчальних закладах.

Завдання навчальної програми:

- формування навичок встановлення першого контакту, знайомства;
- розвиток умінь встановлення та підтримки діалогу;
- формування емоційно-комунікативних навичок (прояв власних емоцій, розуміння емоційного стану співрозмовника);
- розвиток невербальних засобів спілкування;
- формування навичок виявлення, уникнення та вирішення конфліктних ситуацій;
- формування навичок конструктивної взаємодії з оточуючими;
- виховання позитивного досвіду спілкування, дружніх стосунків, емоційного відгуку;
- встановлення сприятливого психологічного клімату в колективі.

Програма складається з таких блоків: “Комунікація і спілкування”, “Встановлення та підтримання контакту”, “Вербальні й невербальні засоби

спілкування”, “Бар’єри спілкування”, “Конфлікт та його подолання”, “Сучасний діловий етикет”, “Регуляція емоційної напруги при спілкуванні”, “Публічний виступ”.

Враховуючи складну структуру процесу комунікації, методи формування комунікативної компетентності є комплексними [3, с. 57]. Тому для формування комунікативної компетентності вихованців позашкільних навчальних закладів у гуртках гуманітарного напрямку ми використовували дві групи методів: методи, орієнтовані на усну комунікацію, та методи, орієнтовані на письмову комунікацію.

1. Методи, орієнтовані на усну комунікацію: усі форми навчального діалогу; доповіді та повідомлення; рольові та ділові ігри, які передбачають, у найзагальнішому вигляді, ролі мовця і слухача; навчальні проекти, що вимагають проведення опитувань, бесід, інтерв’ю у різних категорій людей; обговорення, дискусії, диспути; вправи комунікативного тренінгу, у тому числі в конфліктних ситуаціях; виступи на захистах навчальних дослідницьких робіт, підготовлених товаришами, в ролі опонентів тощо.

2. Методи, орієнтовані на письмову комунікацію: рольові та ділові ігри, які передбачають, у найзагальнішому вигляді, ролі автора і читача; навчальні дослідження та навчальні проекти, що вимагають проведення анкетування або письмового інтерв’ю з попередньою підготовкою питань (опитувальників); телекомунікаційні проекти, які передбачають складання текстів для розміщення на інтернет-форумах або відправки електронною поштою, а також отримання і читання відповідних повідомлень; підготовка заміток і статей в ЗМІ з урахуванням цільової аудиторії; рецензування навчальних дослідницьких робіт, підготовлених товаришами тощо.

Головним шляхом впровадження вищезазначеної програми нами визначено систему тренінгів з формування комунікативної компетентності особистості, спрямованих на вироблення певного вміння чи навички. Ми спираємось на положення Ю. Ємельянова, що тренінг сприяє підвищенню саморозуміння й розуміння інших (учасники часто змінюють навіть усталені стереотипи сприйняття), чуттєвому розумінню групових процесів, пізнанню локальної культури (наприклад, соціально-психологічного клімату своєї організації) й розвитку низки поведінкових навичок [2, с. 44].

У контексті нашого дослідження зазначимо, що проведення тренінгових занять у гуртках гуманітарного напрямку позашкільних навчальних закладів значно компенсує недоліки конструктивної комунікативної практики у школі, сприяє кращому пізнанню вихованців один одного, спонукає їх звертатись до свого внутрішнього світу, використовувати свої потенційні можливості та адекватно їх оцінювати.

Для набуття комунікативної компетентності вихованцями позашкільних навчальних закладів ми використовувати комплекс вправ, зокрема: “Якості й уміння, необхідні для ефективного спілкування”, “Плітка”, “Вислухай – поверни”, “Невербальні етюди”, “Спілкуватися – це здорово!”, “Згода – незгода”, ігри “Зрозумій мене без слів”, “Асоціативний ряд на слово...”, “Айсберг”, гра-драматизація “Маска”, ділова гра “Якби я був на твоєму місці...”, “Кольори емоцій”, мозковий штурм “Спілкування – це...”, “Чому ми посварилися?” та інші.

Підсумовуючи вищезазначене, можемо зробити висновок, що сучасні психолого-педагогічні дослідження актуалізували проблему оновлення програмно-методичного забезпечення позашкільної освіти на засадах компетентнісного підходу. Проведе дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми формування комунікативної компетентності і потребує подальшого вивчення.

Література

1. Бех І. Д. Теоретико-прикладний сенс компетентнісного підходу у педагогіці / І. Д. Бех // Виховання і культура. – № 1–2. – С. 5–7.
2. Емельянов Ю. Н. Активное социально-психологическое обучение / Ю. Н. Емельянов. – Л. : Изд-во Ленинградского университета, 1985. – 168 с.
3. Етика ділового спілкування / за ред. Т. Б. Гриценко, Т. Д. Іщенко, Т. Ф. Мельничук. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 344 с.
4. Інтерактивні технології формування життєвої компетентності // Життєва компетентність особистості: від теорії до практики / за ред. І. Г. Єрмакова. – Запоріжжя : Центріон, 2005. – С. 418–477.
5. Мачуська І. М. Формування культури міжособистісного спілкування старшокласників у їх підготовці до сімейного життя : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / АПН України, Інститут проблем виховання. – К., 2004. – 19 с.
6. Оптимізація виховного потенціалу позашкільного навчального закладу : колективна монографія / [Вербицький В. В., Литовченко О. В., Ковбасенко Л. І. та ін.] ; за ред. О. В. Литовченко. – К. : Педагогічна думка, 2012. – 192 с.

В. О. Вальченко,

м. Бровари, Київська обл.

ПРОПЕДЕВТИЧНА ПРОФОРІЄНТАЦІЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті презентовано форми організації навчання та виховання дошкільників у Центрі розвитку дитини Броварського навчально-виховного об'єднання, розглянуто підходи до пропедевтичної профорієнтації дітей дошкільного віку.

Ключові слова: *Центр розвитку дитини, пропедевтична професійна орієнтація, діти дошкільного віку.*

У своєму житті кожна людина не раз постає перед важливим вибором. Це стосується як особистих взаємин, так і вибору професії, адже саме вони обумовлюють успішність кожної людини.

Вибір професії – чи не найголовніший чинник того, як складеться подальше життя людини та як буде почувати вона себе в ньому. Вдалий вибір професії – це міцне життєве підґрунтя, спрямоване на досягнення добра, щастя, успіху. А успіх – позитивний наслідок трудової діяльності, громадське визнання, розвиток таланту. Адже кожному хочеться реалізувати свій потенціал та отримати справжнє задоволення від професійної діяльності, а не лише заробляти гроші.

Тому важливо, щоб кожна людина стала трудівником, активним учасником грандіозних звершень, що відбуваються в нашій країні. Знання про основи трудової діяльності є важливими для кожної дитини, оскільки впливають на